

Giriş

Hakir ile Fakir, Ben ile Biz: Osmanlı-Türk Toplumunda Kendini Anlatmanın Dayanılmaz Hafifliği

Selim Karahasanoğlu *

İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde 2020 ve 2022'de yapılan etkinliklerin bir meyvesi olan bu özel sayıda, benim önsöz ve giriş yazılarım dışında 15 makale bulunmaktadır. Makalelerin 6'sı 2020'de sunuldu, diğer 6'sı ise 2022'de. Üç makale (Aliyev, Çörekçi, Tuncer) etkinliklerimizde sunulmadı; ancak bu derlemeye alınması uygun görüldü. Derlemedeki makalelerin 11'i Türkçe, 4'ü İngilizce olarak kaleme alındı. Makalelerin dillerine müdahale edilmedi, yani dergi Türkiye'de çıkıyor diye İngilizce metinlerin Türkçeye tercümesi düşünülmüdü. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*'nin uluslararası profili ve geçmiş sayılarındaki örüntü buna uygundur. Bunun yerine, iki dilli yayının doğasına uygun olarak, Türkçe okuyamayan meslektaşlarımızın da bu seçkiden maksimum istifadesi için kendi yazdığım başlangıç yazılarını çift dilli kaleme aldım.

Bu seçkide, ilahiyat kökenli yazar da var, edebiyatçı da, dilci de, tarihçi de. Bu çeşitlilik, farklı türden metinlerin değerlendirilmesi imkanı verdiği gibi, metinleri tarihsel perspektif ötesinde değerlendirme imkanı sunması bakımından da bir zenginlik doğurdu. Seçki hazırlanırken, mercek altına alınan metinlerin Osmanlı İmparatorluğu'nun hem Anadolu toprakları, hem Arap vilayetleri hem de Avrupa topraklarında yaşamış fertlerinin ellerinden çıkmış olmasına özen gösterildi. Zaman aralığı bakımından da, Osmanlı'nın erken dönemlerinden geç dönemlerine kadar uzanmaya dikkat edilmiştir. Bu bakımdan, 16. yüzyıldan örnekler de, 19. ve 20. yüzyıldan örnekler de dahil edildi. Yoğunluk 16. yüzyıldadır: Bu yüzyıldan 4 örnek, 17. yüzyıldan 3 örnek (Hasan Esirî dahil), 18. yüzyıldan 2 örnek, 19. yüzyıldan 3 örnek (Joseph von Hammer-Purgstall dahil), geç 19 ila 20. yüzyıl geçişinden 2 örnek incelendi. Örnek derken, her makale tek bir metne bakmıyor, kimileri bir

* İstanbul Medeniyet Üniversitesi.

örneklem oluşturuyor. Bir başka deyişle, kimi makaleler tek bir metne odaklanırken, kimileri muhtelif metinler bütününe mercek altına aldı. Bununla beraber, geç dönemlere odaklanan yazıların azınlıkta olduğu dikkatlerden kaçmayacaktır. Zira benim ve ekibimin çalışmaları, yoğunlukla erken modern dönem de denilen yeniçağlara odaklanmaktadır. Bugünlerde yürüttüğümüz TÜBİTAK destekli “Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları” başlıklı projemiz de kabaca 1500-1800 yılları arasına yoğunlaşmaktadır. Yazma kültüründe devamlılığı yadsıyor değilim; ancak Tanzimat sonrası döneme ait otobiyografik metinler çok sayıda olduğundan esas katkıyı yeniçağlara odaklanarak verebileceğimize inanıyorum. Bununla beraber yakın çalışma ekibimizden gelen, son derece ilginç belgeleri/yazmaları da geri çevirmemekteyiz. Bu kapsayıcılık Osmanlı'nın geniş yüzyıllarını kapsama imkanını bize verdiği gibi, yazma kültüründeki devamlılığı da göstermeyi sağlıyor. Diğer yandan, ben-anlatılarının sınırlarında gezinen örnekleri de dahil etmeyi ihmal etmedim. Özel sayıya katkı veren yazar kadrosunu da hem kıdemli isimlerden hem de kariyerinin başlarındaki akademisyenlerden seçmeye özen gösterdim.

Ben-anlatısı tabirinden ne anladığımı daha önce çeşitli yazılarımda ifade ettim¹ ve buralarda sınırları özgürce esneten kapsayıcı bir tavır değil, kişinin doğrudan kendini anlatma saikini öne çıkaran -eleştiri oklarını üstüme çekmekten sakınmayarak- kısıtlayıcı bir tavır sergiledim. Bunu yaparken amacım, hem kütüphanelerimizdeki müstakil ben-anlatılarının ortaya çıkarılmasını teşvik etmek; hem de ben-anlatısı kavramının kapsamını anlamsızca genişleterek, kurmak için büyük emek harcadığımız envanteri, kişilerin dolaylı yahut parçalı kendini anlattığı her bir eserin özensizce atılacağı bir çuvala dönüştürmemekti. Bu bağlamda, yazılarımda ve konuşmalarımda, sözgelimi seyahatname türünün, bir ben-anlatısı olarak değerlendirilmemesi gerektiğini vurguladım. Zira, şehirleri anlatmak değil kendini anlatmanın bir kriter olarak öne çıkarılması gerektiğine inandım. Bununla beraber, bu özel sayıda, ilk bakışta seyahatname olarak tanımlanabilecek eserlere odaklanan yazılar da (Fazlıoğlu, Koçyiğit) göreceksiniz. Bu bir çelişki olarak görülmemelidir. Bu yetkin yazıları okuduğunuzda, bu seyahatnamelerin, türün standart birer örneği olarak şehir vurgusunu öne çıkaran değil, şehirleri anlatmak

1 Selim Karahasanoğlu, “Ben-Anlatıları: Tarihsel Kaynak Olarak İmkanları, Sınırları/Ego-Documents: Potentials and Limitations as a Source for Historical Research”, *Turkish History Education Journal*, 8/1 (2019), s. 211–230; aynı yazar, “Ben-Anlatıları”, *Tarih Bilimi ve Metodolojisi*, ed. Mehmet Yaşar Ertaş (İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), s. 280-284; aynı yazar, “Ottoman Ego-Documents: State of the Art”, *International Journal of Middle East Studies*, 53/2 (2021), s. 301-308; aynı yazar, “Niçin Çıkıyoruz?”, *Ceride: Ben-Anlatıları Araştırmaları Dergisi/ Journal of Ego-Document Studies*, 1/1 (2023), s. 5-23.

üzere yola çıkmış zatların elinde, bıkmadan kendilerini anlattıkları bir türe dönüşüklerini hemen fark edeceksiniz. Bu bakımdan seyahatnameyi bir ben-anlatısı saymamak konusundaki kararlılığım sürüyor; ancak hatırat-günlük-otobiyografi tadında “seyahatname”leri de kapsam dışı tutmamaya çalışıyor; türler arasındaki geçişliliğe bir dereceye kadar izin vermeye çalışıyorum. Ben-anlatılarını nasıl ayırtacağımız ekibimizin en büyük problemlerinden birisi olmuştur. Nihai olarak müstakil, kısmî ve parçalı diye üç kategori oluşturmaya karar verdik. Eserin başından sonuna yazarının kendini anlattığı metinleri müstakil olarak tanımladık. Kısmî kategorisine, eser tür olarak bir başka yerde duruyorsa da, içinde bir başlık altında yahut başlık olmasa bile blok olarak kendini anlattığı metinleri dahil ettik. Parçalı kategorisine ise eserin temel motivasyonu kendini anlatmak olmasa da içinde fragmanlar biçiminde kendini anlattığı metinleri aldık.² Bizim için esas olan müstakil ben-anlatıdır. Hem projemiz ve hem de genel araştırma meselemiz bunun üstünedir. Lakin, Göker İnan’ın çalıştayda sunduğu ve burada ele aldığı metnin içindeki ben-anlatı unsurları parçalı ben-anlatıları bağlamında görmezden gelinmemelidir. Bu bakımdan, bir adet de parçalı ben-anlatısı örneğini bu derlemeye almış olduk. Parçalı ben anlatısında yazar, eserinde baskın olarak kendini anlatmaz. Hacimli bir eserin içinde küçük bir kısımda veya küçük kısımlarda kendini anlatıyorsa, anlatı önemli bir yekün tutmuyorsa, metnin çoğunluğu kendini anlatmıyorsa parçalı dedik.

Toplumsal Bir Eylem Olarak Değil Bireysel Bir Eylem Olarak Otobiyografik Metin Kaleme Almak: Derlemedeki Makaleler Ne Söylüyor?

Ali Akyıldız, Türkiye’de sadece bürokrasi ve ekonomik tarih alanında değil aynı zamanda biyografi çalışmalarında da öne çıkmış bir tarihçi. Kendisini ikinci toplantıya ısrarla davet ettim. Türk tarihçiliğinin, bilhassa yakınçağlarının, bu en üretken ismini yakından tanıyanların çok iyi bileceği gibi Akyıldız, konuşmaktan kaçınır, onun temel katkısı yazı alanındadır. İyi ki kendisini defalarca arayarak ikna etmişim. Zira, zaten yazdığı her bir parça özgün olan bu mühim tarihçimiz, özel olarak bu seçki için, genelde de biyografi-otobiyografi kesişimleri konusunda çok mühim bir katkı vermiş oldu; Ali Şîr Nevâî’den (ö. 1501), Hüseyin Vassâf’a (ö. 1929) ve İbnülemin Mahmud Kemal’e (ö. 1957) örneklerle, köklü Osmanlı biyografi yazımında, yazarların çağdaşlarının biyografilerini yazarken otobiyografik veriden beslendiklerini ortaya koydu. Yani biyografi yazarının biyografisini

2 Bu kategorizasyonumuz için bkz. Karahasanoğlu, “Niçin Çıkıyoruz?”, s. 18-23.

yazacağı kişiden özgeçmişini talep etmesi suretiyle ve elde edilen otobiyografik verinin kimi hallerde -otobiyografinin sahibine atıf yapılsın yahut yapılmasın- aynıyla sunulması cihetiyle, biyografik eserlerin aynı zamanda otobiyografik olarak da okunabileceğini gösterdi. Akyıldız, 20. asırdan geriye doğru gitmek suretiyle, Nevâî'ye kadar tam on eserden deliller sunar:

1. Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey (ö. 1859), *Tezkiretü's-Şu'arâ*
2. Müstakimzade Süleyman Efendi (ö. 1788), *Tuhfe-i Hattâtîn*
3. Suyolcuzade Mehmed Necib Efendi (ö. 1758), *Devhatü'l-Küttâb*
4. Enfi Hasan Hulûs Halvetî (ö. 1724), *Tezkiretü'l-Müteahhirîn*
5. Salim Efendi (ö. 1743), *Tezkiretü's-Şu'arâ*
6. Ahdî (ö. 1593-94), *Gülşen-i Şu'arâ*
7. Kınalızade Hasan Çelebi (ö. 1604), *Tezkiretü's-Şu'arâ*
8. Âşık Çelebi (ö. 1572), *Meşâirü's-Şu'arâ*
9. Latîfî (ö. 1582), *Tezkiretü's-Şu'arâ*
10. Sehî Bey (ö. 1548), *Heşt-Bihişt*

Akyıldız, makalesinde sadece bu savı güçlendirmekle kalmadı; satır aralarında kendi otobiyografisini vermiş biyografi yazarlarını öne çıkarmak suretiyle, Osmanlı literatüründe ben-anlatıları envanterine katkı da sunmuş oldu. Sonuç olarak, Osmanlı biyografi yazım geleneğinin gücü, delillendirildiği üzere bizzat ona yaslanıyor olması münasebetiyle, bağıntılı olarak otobiyografi yazım geleneğinin de gücünü göstermektedir.

Nabil Al-Tikriti, II. Bayezid'in oğlu Şehzade Korkud (ö. 1513) üstüne yazdığı doktora tezinden tanıdığımız bir isim.³ Buradaki yazısında, II. Bayezid'in ailesinin kişisel anlatılarına odaklanıyor. Al-Tikriti, Bayezid'in ailesi derken 9 oğlunu, 11 kızını ve iki düzinenin üstünde torununu kastediyor. Al-Tikriti, ben-anlatısını otobiyografi, günlük, hatırat gibi kaynaklarla sınırlamayan, kendinden bahsetme eğilimi gösteren her metni bu kategoriye sokan tanımlamayı benimsiyor. Yani benim önerdiğimin tam tersi. Yazarlarımın bakış açılarına revizeler safhasında belli bir yere kadar elbette müdahale ettim ama nihai kararları kendilerine bıraktım. Al-Tikriti iki metne odaklanıyor ki, bunlar bu erken döneme ait çok kıymetli otobiyografik parçalardır: Şehzade Korkud, *Da'wat al-nafs al-tâliha ilâ al-a'mâl al-şâliha, bi al-ayât al-zâhira wa al-bayyinât al-bâhira*, Aya Sofya 1763; *Wasilat al-aḥbâb bi*

3 Nabil Sırrı Al-Tikriti, "Şehzade Korkud (ca. 1468–1513) and the Articulation of Early 16th Century Ottoman Religious Identity" (doktora tezi), Chicago Üniversitesi, 2004.

i'jāz ta'lif walad ḥarrakahu al-shawq li arḍ al-ḥijāz, Aya Sofya 3529. Bunlardan özellikle de ikincisi konumuz açısından kıymetlidir. Al-Tikriti'nin bana sunduğu makalenin ilk versiyonunu okuduğumda, bhusus bu eserlere odaklanarak makalesini yeniden kurgulamasını rica ettim. Beni kırmadı, yazıyı baştan aşağıya yeniden kurguladı. II. Bayezid devri gibi Osmanlı tarihinin erken dönemlerine tarihlenen eserlerin mercek altına alınmasını kıymetli buluyorum ve bu parçaların hanedandan bir kişiye ait olmasını da ayrıca önemli bulduğumu ifade etmeliyim.

Yukarıda şehirleri anlatma saiki ile yola çıkıp kendisini anlatmaya dalan yazarlardan bahsettim. Şükran Fazlıoğlu, böylesine istisnai metinlerden birisini, Şamlı alim-şair Bedreddin Gazzî'nin (ö. 1577) *Metâli'u'l-Bedriyye fi Menâzili'r-Rûmiyye* isimli eserini mercek altına alıyor.⁴ Çalıştaydaki sunumunda birkaç eser içerisinde bu eseri de değerlendirirken, bu özel sayı için hazırladığı makalesinde müstakil olarak bu eseri mercek altına almıştır. Bu eser bırakınız standart seyahatnameler gibi şehirleri anlatmayı, yazarın kendisine ait kuru otobiyografik bilgiler de değil bizzat onun derin duygularını dışa vuruyor. Öyle ki, seyahatnamenin kaleme alınış saiki dahi son derece kişiseldir: babasının vefatı, bunun onun ruhunda yarattığı travma, hayattaki en önemli haminin yitip gidişi ve artık Şam'ın kendisine dar gelmesi. Fazlıoğlu'nun aktardığına nazaran, babasının yitip gidişi sonrası yaşamında, "çöplerin köpekleri, aslanların gücünü test eder olmuşlardır." Yani, Gazzî, kıymetli hamisini kaybedince Şam'daki hayat mücadelesinde, insan pazarında yapayalnız ve bu mücadele içinde çırılçıplak kalmıştır. Babası, Gazzî'nin metninde yoğun görü-

4 Gazzî'nin Köprülü Mehmet Paşa Kütüphanesi, No. 1390'da kayıtlı nüshasının, kısmî ("Anadoluyu alâkadar eden kısımlarını") Türkçe çevirisinin 1935'te Ekrem Kâmil tarafından "Gazzî Mekki (H. 10/16. asırda yurdumuzu dolaşan Arap seyyahı)" başlığıyla, İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü'nde bitirme tezi olarak çalışıldığını ve tez formatında basıldığını biliyoruz: *Tarih Semineri Dergisi/Travaux du Séminaire d'Histoire*, 1/2 (Metinler ve vesikalar) (1937), s. 4-90. Krş. Mustafa Sabri Küçükaşçı, "XVI. Yüzyıl İstanbul'una İki Arap Seyyahın Bakışı", <https://istanbultarihi.ist/265-xvi-yuzyil-istanbuluna-iki-arap-seyyahin-bakisi>. Erişim tarihi: 14.06.2023. Ayrıca bkz. Ralf Elger, "Erken Modern (XVI-XVIII. Yüzyıllar) Müslüman Arap Edebiyatında İstanbul", <https://istanbultarihi.ist/264-erken-modern-xvi-xviii-yuzyillar-musliman-arap-edebiyatinda-istanbul>. Erişim tarihi: 14.06.2023.

Ekrem Kâmil'in tezinin künyesi için bkz. Abdülkadir Özcan, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Tezleri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1984), s. 79.

Çollak&Akpınar, Ekrem Kâmil çevirisinin "birçok eksiklik ve hata ihtiva" ettiğini söylemektedir: Fatih Çollak, Cemil Akpınar, "Gazzî, Bedreddin", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 1996, XIII, s. 537-539.

lür: Muhatap olduğu alimlerin babası için yazdığı şiirlerden tutun da, Veziriazam Ayas Paşa'nın (ö. 1539) aile ile münasebetine kadar. Fazlıoğlu'nun tespitleri ışığında, *Metâli'ul-Bedriyye*'de Gazzî'nin duygularının yanında, icazet aldığı kişiler, seyahate çıkarken yanına aldığı kitaplar, geçtiği şehirlerde katıldığı ilim meclisleri ve buralarda müzakere edilen meseleler hakkındaki görüşleri bağlamında bir alim kişi olarak profilini dahi tespit edebiliyoruz. Bununla da kalmayıp Gazzî'nin, eserinde kendi kaleme aldığı eserler hakkında da bilgi verdiği anlaşılıyor. Fazlıoğlu'nun değerlendirmelerinden anlıyoruz ki, Gazzî'nin metni içerisindeki otobiyografik malzeme birkaç satırdan, birkaç sayfadan ibaret değildir. Otobiyografik ton eseri domine etmiştir. Öyle ki, İstanbul'da evinde misafiri olduğu alim Abdürrahîm el-Abbâsî'nin (ö. 1556) babasına yazdığı şiirler, kendi şiiri ve şairane atışmalarına ayırdığı kısım 60 sayfanın da üzerindedir. Gazzî'nin metni öylesine kendine dair veriler içerir ki, Fazlıoğlu'na makalesinin son paragrafında yazarın bir kişilik analizini sunmasına imkan verir.

Derlemede, Latin dili uzmanı Ekin Öyken'in, 17 yaşında iken Osmanlılarla Macarlar arasında Kanûnî Sultan Süleyman devrinde gerçekleşen Mohaç Meydan Muharebesi'nde (1526) esir düşen ve Osmanlı topraklarına getirilen, İslam'a hemen girmeye cesaret edemeyen, bu dini öğrendiğinde ise son nefesine kadar İslam üzere olmayı dileyen Murad b. Abdullah'ın (Balázs Somlyai/ö. 1585 sonrası) ihtida anlatısı, *Tesviyetü't-Teveccüh* üstüne filoloji ve çeviribilim açısından titiz bir incelemesini okuyacaksınız. Daha evvel bu eser tarihçi meslektaşlar tarafından tanıtılmış ve incelenmişti.⁵ İlk defa Öyken, metni bir başka açıdan ele alıyor. Metin önce Türkçe yazılmış, akabinde Latinceye çevrilmiş özgün bir ben-anlatısı örneğidir. Not edilmelidir ki yazar, eseri çevireceğini bile bile başlamıştır yazmaya. Öyken, hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğumuz bu önemli yazarın esaretten dergah-ı ali tercümanlığına uzanan yaşam öyküsünü, sadece Latince çeviride bulunan bazı ipuçlarını da dikkate alarak ustalıkla vermektedir. Öyken'in buradaki birincil amacı çeviriyi anlamaktır. Şüphesiz çeviriyi anlamak, bu mühim ben-anlatısının içeriğinin hakkıyla analizi için de eşsiz bir katkı sunmaktadır. Öyken'in bu incelemesi daha genel bir çerçevede çeviri tarihinin tarihle ilişkisini de sorgulamaktadır.

16. asırdan bir başka örnek ilk defa Semra Çörekçi tarafından kamuoyuna tanıtılan Habibullah ibn Mahmud'un *Sergüzeştname*'sidir. Ben-anlatılarının kişisel

5 Tijana Krstić, "Illuminated by the Light of Islam and the Glory of the Ottoman Sultanate: Self-Narratives of Conversion to Islam in the Age of Confessionalization", *Comparative Studies in Society and History*, 51/1 (2009), s. 35-63.

hatta bazen gizlenen metinler olduğunu düşünürüz; ancak birisine ya da bir devlet görevlisine sunulmak üzere ben-anlatısı kaleme alma meselesi başlı başına ilginçtir. Çörekçi'ye göre, metnin dönemin güçlü simalarından Lala Mustafa Paşa'ya (ö. 1580) takdim edilmek üzere hazırlanmış olması, üst düzey bir kişiye sunmak üzere otobiyografi yazmanın ve karşılığında bir ihsan elde etmenin mümkün olduğunu göstermektedir. Bu noktadan hareketle Çörekçi, ben-anlatılarının dar bir çevrede sadece yazarların kendileri veya aile üyeleri tarafından okunup saklanmadığını, Osmanlı toplumunda kişilerin kendi dünyalarından bahsettikleri türden eserlerin ilgi çektiğini, değer gördüğünü ve okunduğunu ileri sürmektedir. Çörekçi çalışmasında eserin biçim ve içerik değerlendirmesini yapmış ve metnin transkripsiyonunu araştırmacıların ilgisine sunmuştur. Eseri bir rüya anlatısı olarak tavsif-tasnif edebiliriz. Bu da yine elimizdeki bazı başka özgün malzemenin bulunduğu İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi İbnülemin Koleksiyonu'nda yer almaktadır. Habibullah, hayatını rüyalarla yaşıyor, yönlendiriyor desek yeridir; gideceği yeri önceden rüyasında görür ve yerler aynıyla rüyasındaki gibi çıkarlar; İstanbul'un mimari unsurları dahil!

17. asırdan bir örnek, TÜBİTAK projemiz bursiyerlerinden Elmin Aliyev tarafından kaleme alındı. Makalenin konusu 17. yüzyıl Osmanlı'sındaki Kadızâdeliler-Sivâsiler çatışmasının kilit isimlerinden Kadızâde Mehmed Efendi'ye (ö. 1635) atfedilen otobiyografik risaledir. Araştırmacılar tarafından derinlemesine irde-lenmemiş bu risalenin sadece bir yazma nüshasına atıf yapılmakta olup, *Risâle-i Müdâfa'a* şeklinde adlandırılan bu nüsha Ankara Milli Kütüphane'de (06 Mil Yz A 2688, vr. 62^b-64^a) muhafaza edilmektedir. Ali Durmuş ilk defa doktora çalışmasında bahsettiği bu risale üzerine özel bir makale kaleme almış ve eserin Arapça dizgisi ile Türkçe çevirisine yer vermiştir.⁶ Aliyev ise, proje kapsamındaki incelemeler sırasında Kastamonu yazmalar koleksiyonunda ve Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi'nde bulduğu yeni nüshalar ile bilinen nüshayı karşılaştırarak risalenin Arapça metninin ve haliyle Türkçe çevirisinin daha doğru bir varyantını oluşturmuştur. Nüshaların ayrıntılı tavsifine yer veren Aliyev, eserin Kadızâde Mehmed Efendi'ye aidiyetini hem nüsha bilgileri hem de biyografik-bibliyografik kaynaklara atıfla sorgulamıştır. Kadızâde Mehmed'in böyle bir eser yazıp yazmadığı, yazdıysa kendisinin mi yazdığı, yoksa vaazları sırasında öğrencilerinin mi kayda geçirdiği, bu türden kısa risalelerini genellikle halka hitaben ve Türkçe yazan mü-

6 Ali Durmuş, "Kadızâde Mehmed Efendi'nin Bilinmeyen Risalesi Risâle-i Müdâfa'a Işığında Hayatı ve İlmi Kişiliği -Tercüme Tahkik ve Değerlendirme", *Tokat İlmîyat Dergisi*, 8/1 (2020), s. 321-50.

ellifin otobiyografisini neden Arapça kaleme aldığı gibi sorulara bu sırada anlamlı bir cevap aramıştır. Aliyev, eserin ben-anlatısı çerçevesinde değerlendirilmesini sağlayan sadece açık hususları değil, aynı zamanda satır arası örtük hususları da irdelemiştir. Daha açık bir ifadeyle yazarın; ailesi, öğrenimi, okuduğu kitaplar, hocaları, tasavvufa intisabı, şeyhleri ve benzeri konularda verdiği açık bilgiler kadar ima ettiği bazı hususlar da ben-anlatısı kapsamında değerlendirilmiştir.

Ben-anlatılarının henüz envanterini çıkarma safhasında olduğumuz için çalışmalarımız daha çok yeni eserleri tanıtıcı, deskriptif tarzda kaleme alınıyor olabilmektedir. Dünyada da böyle olmuştur. Araştırma grupları önce envanterlerini ortaya koymuşlar; akabinde ben-anlatılarını kaynak olarak kullanarak tematik çalışmalara yönelmişlerdir. Şüphesiz böyle bir lineer çizgi takip etmek zorunda değiliz. İyi bilinen metinlerle ilgili tematik analizlerin gelmesi şaşırtıcı değildir. Böylesine iyi bildiğimiz metinlerden birisi ilkin Şehsuvaroğlu, Gökyay ve Kafadar'ın bize tanıttığı Seyyid Hasan'ın *Sohbetname*'sidir.⁷ Yakın zamanlarda Marmara Üniversitesi'nde iki parça halinde transkripsiyonu yapıp⁸ sonra da yeni kuşak tarihçilerden üç tematik çalışmanın⁹ birden gelmesiyle, metin ben-anlatısı çalışmalarının merkezine oturmuştur. Derlemeye bu son üç tematik çalışmanın sahiplerinden birinin makalesini aldım: Fatma Deniz'in günlüğü mekânsal analize tabi tuttuğu metnini. Deniz, mekânsal analiz, Seyyid Hasan'ın mekanla ilişkisi kaygısıyla yola çıkıyorsa da, Seyyid Hasan'ın yazma motivasyonları bağlamında çok kıymetli yorumlar yapıyor: 17. yüzyıl krizinden/çalkantılı ortamından, veba salgınının yarattığı tahribata, ailesindeki ölümlere Seyyid Hasan'ı günlüğüne sarılmaya iten sebepler. Deniz, dönemde metnin nasıl alımlandığına da bakıyor, torununun oğlu tarafından ne

7 Haluk Şehsuvaroğlu, "17. Asırda Bir İstanbullunun Notları", *Cumhuriyet*, 6 Temmuz 1956, s. 2; aynı yazar, "17. Asırda İstanbul", *Cumhuriyet*, 13 Temmuz 1956, s. 2; Orhan Şaik Gökyay, "Sohbetname", *Tarih ve Toplum*, 14 (1985): 56–64; Cemal Kafadar, "Self and Others: The Diary of a Dervish in Seventeenth Century Istanbul and First-Person Narratives in Ottoman Literature", *Studia Islamica*, 69 (1989), s. 121–50.

8 Aykut Can, "Seyyid Hasan, Sohbetnâme, I. cilt, (1071-1072/1660-1661), (İnceleme-Metin)" (yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, 2015; Ayşe Akkılık, "Seyyid Hasan'ın Günlüğü, II. cilt (H.1073-1075/m.1662-1664), (İnceleme-Metin)" (yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, 2019.

9 Fatma Deniz, "The Use of Space by Sufis in Seventeenth-Century Istanbul in Light of Seyyid Hasan's Diary, The Sohbetnâme" (yüksek lisans tezi), Central European University, 2018; Gülşen Yakar, "Individual and Community, Public and Private: The Case of a 17th-Century Istanbulite Dervish and His Diary" (yüksek lisans tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 2019; Tunahan Durmaz, "Family, Companions, and Death: Seyyid Hasan Nürî Efendi's Microcosm (1661-1665)" (yüksek lisans tezi), Sabancı Üniversitesi, 2019.

adla anıldığına da, kendisinin metne ne isim verdiğiğine de. Yazar ve torunu esere salname dese de ve Karatay, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi kataloğunda eseri “hatırat ve ruznameler” başlığı altında tasnif etmişse de¹⁰ Deniz, mevcut literatür ile uyum içinde günlük demeyi sürdürüyor. Bence, salnameden *Sohbetname* gibi bir şey anlamak imkansız. Osmanlı yıllıkları *Sohbetname* gibi kişisel metinler olmalıdır. Deniz, mekânsal analizi öne çıkardığından bu tartışmayı derinleştirmese de bu noktanın mühim olduğu kanaatindeyim. Bu bağlamda, anıdalık günlükler için mühim bir kriterdir. Mesela kayıtların anıdalığı bakımından incelediğinde *Sohbetname* ne söyler? Deniz’in, Seyyid Hasan’ın evine nadiren uğrayan gezenti bir kişilik olduğu tespiti ilginçtir. O kadar ki, Seyyid Hasan’ın yemek yediği yerde biraz da kestirdiği gözden kaçmıyor. Deniz, bu mesele üstüne spekülasyon yapıyor ama sofraları uzunca anlattığı geçmişten beri söylenen Seyyid Hasan’ın yemek sonrası sızıp kalmaları, bir başka deyişle yemesi, sızması, uyanınca da canının tatlı (meyve) çekmesi bir insülin sorununa işaret ediyor olmalıdır!

Doktora öğrencilik yıllarımda, Sultan III. Ahmed dönemi (1703-1730) üstüne tezimi yazarken Osmanlı Arşivi’nde bu padişaha ait yoğun beyaz üzerine hatlar görmüş ve çok şaşırılmıştım. Hatlar öylesine fazlaydı, öylesine kişiseldi ki bunun diğer padişahlar için de geçerli olup olmadığını çok merak ettim. Bu merakımı halen tam giderebilmiş değilim. Aradan geçen zamanda Şaduman Tuncer, III. Ahmed’in biyografisini doktora tezi¹¹ olarak kaleme aldı ve bu hatları da kullandı. Bu hatlar şüphesiz birer padişah ben-anlatısıdır. Zira padişahın kendisi tarafından kaleme alınmış olup ve yine kendisini ve ailesini anlatmaktadırlar. Buralarda, bir baba olarak III. Ahmed’i okuyoruz, bir kayınpeder ve eş olarak bir Sultan portresi görüyoruz. Standart devlet belgelerinin soğuk yüzünün ötesinde, bu hatlar ile Osmanlı tarihinin samimi yüzlerini, padişahların kişisel hallerini ortaya koyabiliyoruz. III. Ahmed’in hatları o kadar kişiseldir ki, bir türlü hekimbaşının çare bulamayıp onu rahatlatamadığı uzun süren çileli hastalık süreçlerini buralarda okuyoruz.¹² Kızına olan özlemine, onun sıhhatini takip edişini, didelerini bûs edişini, damadına

10 *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, cilt I, haz. Fehmi Edhem Karatay (İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi, 1961), s. 422.

11 Şaduman Tuncer, “Bir Padişaha Yakından Bakmak: Günlük Yaşam ve Yakın Çevre Özelinde Sultan III. Ahmed’in Hayatı” (doktora tezi), İstanbul Üniversitesi, 2022.

12 Yakın zaman önce, Erhan Afyoncu sırf bu hastalıklarına odaklanan hatları derledi: *III. Ahmed’in Hatt-ı Hümayûnlarında Sultan ve Sağlık* (İstanbul: Yeditepe, 2023). Afyoncu’nun padişahın diğer hatlarına ilişkin derlemeleri için bkz. *Sultan III. Ahmed’in Hatt-ı Hümayûnlarında Sultan ve Diplomasi* (İstanbul: Yeditepe, 2023); *III. Ahmed’in Hatt-ı Hümayûnları* (İstanbul: Yeditepe, 2023).

düşkünlüğünü kimi zaman uzun uzadıya kimi zaman bir kısa mesaj tadında okuruz. Ben başından beri yayınlarımda ve konuşmalarımda *ego-document* tabirini kullandım. Ancak Türkçede “doküman,” “belge” yerine “anlatı”yı yeğledim. Bu hatt-ı hümayunlar ise tam ego-dokümandır yani ben-belgesidir. Konunun doğası icabı bizim malzememiz daha çok yazma eserler iken bu hatt-ı hümayunlar ile belge nevinden ben-anlatılarına da bir girizgah yapmış oluyoruz. Eğer her bir hattı bir ben-anlatısı olarak sayacaksak sırf bu hatlar envanterimize yüzlerce katkı yapar. Şimdi öğrencilerime çalıştırdığım tezler sayesinde öğreniyorum ki, Sultan İbrahim’in hatları en azından III. Ahmed’inki kadar ben-anlatısıdır.¹³ Sultan I. Abdülhamid’inkiler zaten öyledir.¹⁴

Derlemede Yazıcı Murtaza (ö. 1187/1773-74 ?) üstüne de teferruatlı bir makale bulunuyor. Yazıcı Murtaza ilk defa Tuğba Kara’nın doktora tezi ile dikkatimi çekti.¹⁵ Kara, doktora tezinde Anadolu’yu ve diğer memleketleri dolanan, Ankara Milli Kütüphane koleksiyonlarında bulunan bu zatın metnini literatüre kazandıran ve hakkındaki ilk incelemeyi yapan ise Mehmet Yaşar Ertaş oldu.¹⁶ Ertaş uzunca bir süredir Murtaza’nın metinleri ile meşgul olduğundan bu özel sayıda ki makalesinin onun en olgunlaşmış analizleri olduğunu düşünüyorum. Öyle ki Ertaş, artık çok iyi tanıdığı ve hayatının safahatını çok iyi fehmettiği Murtaza’yı, seyahatnamesi, mecmuası ve nihayet bu özel sayı için merccek altına aldığı *Eş’ar*’ı¹⁷ ile gerçek bir kişilik analizine tabi tutmuştur. Şiirlerindeki her bir beytin hayatında nasıl bir kırılmaya denk geldiğini kavrayacak kadar derinlikli değerlendirebilmiştir. Ertaş’ın değerlendirmelerinin Murtaza’nın duygu durumu ve benlik algısı ile yazdıklarını başarıyla tükettiği kanaatindeyim. Murtaza’nın gurbette geçirdiği vakitten sonra köyüne döndüğünde hedeflediği mali düzeye erişememiş olmasının onun ruhunda yarattığı travmaya ilişkin analizleri kıymetlidir. Seyahatname türünü ben-anlatısı saymasam da bu tür metinlere niçin toplantılarımızda yer

13 Burak Muhsin Akın, “Mirroring an Imperial Life: Sultan İbrahim Through His Decrees” (yüksek lisans tezi), İstanbul Medeniyet Üniversitesi. Tahmini tamamlanma tarihi: 2025.

14 Fikret Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Padişah Portresi: Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)* (İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı, 2001).

15 Tuğba Kara, “III. Ahmed Devrinde İstanbul’da Sosyal ve Kültürel Hayat” (doktora tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2014.

16 Yazıcı Murtaza, *Arnavutluk’tan Basra’ya 18. Yüzyılda Kayserili bir Katibin Seyahat Anıları*, haz. Mehmet Yaşar Ertaş (İstanbul: Kitabevi, 2020).

17 Bu metni ilk defa Mustafa Demir tez olarak hazırladı: “Sergüzeşt-i Âşık Yazıcı Murtazâ (İnceleme-Metin)” (yüksek lisans tezi), Hitit Üniversitesi, 2020.

verdiğimiz ve bu derlemeye aldığımızın izahını Ertaş'ın kendisi makalesinde çok güzel yapıyor:

[Murtaza'nın] nesir olarak kaleme aldığı ilk eseri gezip gördüğü yerleri anlatacağı ve herkese hitap edecek nitelikte hazırlamayı düşündüğü önemli bir projeydi. Eserine başlarken şehirleri sistematik olarak anlatmayı tasarlamıştı. Ancak projesi düşündüğü gibi ilerlemedi; metnin ilerleyen sayfalarında anlatım ve şekil düzenini bozduğu gibi şehir anlatısı yerine bizzat kendisinin şahit ve anlatıcı olarak merkezde olduğu olayları ön plana çıkardı.

Fazlıoğlu'nun incelediğine benzer seyahatname ile ben-anlatısı sınırlarında bir eser de Kabudlu Mustafa Vasfi (ö. yaklaşık 1834-1860) bırakmıştır. Kabudlu'yu ilk olarak Jan Schmidt'ten öğrenmiştik.¹⁸ Schmidt, yayınında metinden bir otobiyografi olarak bahsetmekteydi. Sonra Ömer Koçyiğit, metnin hem sağlıklı bir neşrini yaptı, hem de içerisinde Kabudlu'dan başka kimsenin iyi tanımadığı isimleri bize tanıttı.¹⁹ Koçyiğit, Kabudlu'nun metninin türünü sorguluyor, yazma motivasyonlarını irdeliyor. Koçyiğit'in Kabudlu üstüne Harvard'dan çıkan kitabını Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları isimli doktora dersimde okutuyordum. Bu kitabı konuştuğumuz hafta, Koçyiğit'i derse konuk olarak davet ettim ve metnin bir ben-anlatısı olarak tarif edilebilme imkanları üstüne çok detaylı durma imkanı elde ettik. Bu makalenin yolunu bu şekilde açtık diyebilirim. Bu metnin bir özelliği de musavver olmasıdır ve resimlendirilmiş nadir bir ben-anlatısı olarak karşımızda durmaktadır. Görsellerin en ilginçlerinden parçaları, Koçyiğit'in makalesinde bulacaksınız.

18 Jan Schmidt, "The Adventures of an Ottoman Horseman: the Autobiography of Kabudlu Mustafa Vasfi Efendi, 1800-1825", *The Joys of Philology: Studies in Ottoman Literature, History and Orientalism (1500-1923): cilt I: Poetry, Historiography, Biography and Autobiography* (İstanbul: The ISIS Press, 2002), s. 165-286; Jan Schmidt, "'Mustafa Vasfi Efendi's 'Historiën'. De autobiografie van een Türkse huurling, 1801-1826", *Bronnen van kennis: Wetenschap, kunst en cultuur in de collecties van de Leidse Universiteitsbibliotheek*, ed. Paul Hoftijzer, Kasper van Ommen, Jan Just Witkam (Leiden: Primavera Pers, 2006), s. 157-65. Sonra bir inceleme de Tolga Esmer'den geldi: Tolga Uğur Esmer, "The Precarious Intimacy of Honor in Late Ottoman Accounts of Para-militarism and Banditry", *European Journal of Turkish Studies: Social Sciences on Contemporary Turkey*, 18 (2014): (Hi)stories of Honor in Ottoman Societies, s. 1-19.

19 Ömer Koçyiğit, *Kabudlu Mustafa Vasfi Efendi: Tevârih (Analysis-Text-Maps-Index-Facsimile)* (Cambridge: Harvard University, 2016).

Meşhur tarihçi ve hukukçu Ahmed Cevdet Paşa'nın (ö. 1895), hatırat formunda kaleme aldığı *Tezâkir*'inin²⁰ sonuncusu olan, 40 nolu tezkiresini değerlendiren bir yazıyı da derlemeye dahil etmeyi ihmal etmedik. Bu analiz, Hilal Görgün tarafından gerçekleştirildi. Görgün, incelemesinde, Paşa'nın sadece yazdıklarını değil suskun kaldığı meseleleri de gündeme taşıyor. Görgün incelemesinde, *Tezâkir*'i, özel olarak 40. tezkireyi Cevdet Paşa'nın diğer eserleri/tarihçiliği içerisinde de konumlandırmaya özen gösterir. Görgün'ün yazısından literatüre atıfla öğreniyoruz ki, onun 40. tezkiresi dışında bir de eşyle mektuplaşmaları vardır ki, bunlar da hakiki ben-anlatısındırlar.

Geç dönem metinlerine ilişkin bir katkı da 2019'da "Eyüboğlu: Bir Aile Tarihi İncelemesi" başlıklı tezinde²¹ ilk defa tanıttığı Eyübzade Mehmed Hamdi'nin (1852-1936) hatıratına dair temel argümanlarını özetlediği makalesiyle Emre Eken'den geldi. Bu hatırat, ülkemizde iyi tanınan, kültür-sanat dünyasında çok etkili olmuş ve bugün halen popülerliğini koruyan üç kardeşin (Bedri Rahmi Eyuboğlu, Sabahattin Eyuboğlu, Mualla Eyuboğlu-Anhegger) dedeleri olması ve ilk defa gün ışığına çıkması yönüyle dikkate değerdir. Eken, tezini tamamladıktan sonra ilk defa argümanlarını bir makalede dile getiriyor. Hatırat bilinen en erken tarihli avukat hatıratı olma özelliği de taşımaktadır. Eken, hatıratını anlamlandırabilmek için yazarının kariyerine odaklanıyor; hatıratın içeriğini deşiyor. Maçka ayanı Eyübzadelerin bir ferdi olarak bölgede vergi toplama deneyiminden, katıldığı davalara Eken, hatıratı çok yönlü bir analize tabi tutuyor. Eken, hatıratı anlamlandırabilmek için Trabzon'da saha çalışması için bulunuyor, mezar taşlarını tespit ediyor. Hatıratı mukayese için erken Cumhuriyet döneminin bir başka avukatı Süreyya Ağaoglu'nun seyahat günlüğünü de²² inceliyor.

İbrahim Şirin, oldukça geç dönem metinlerini mercek altına alıyor. Yukarıda da söylediğim gibi ben ve ekibim yoğunlukla yeniçağ materyaline odaklanmaktayız. Ancak tarihsel araştırma şüphesiz öncesi ve sonrasına bakmadan olgunlaşmaz. Ben-anlatıları araştırmaları da buna istisna değildir. Bu anlayış, bu geç dönem materyalini bu seçkide bulma nedenlerinizden birisidir. Bir başka neden de benim

20 *Tezâkir* üstüne bkz. Yusuf Halaçoğlu, Mehmet Âkif Aydın, "Cevdet Paşa", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 1993, VII, s. 443-450.

21 Emre Eken, "Eyüboğlu: Bir Aile Tarihi İncelemesi" (yüksek lisans tezi), İstanbul Medeniyet Üniversitesi, 2019.

22 Hanife Karasu, "Süreyya Ağaoglu'nun 81 Günlük Amerika Seyahati: Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Kadın Avukatınının 1946 Tarihli Ben-Anlatısı" (yüksek lisans tezi), İstanbul Medeniyet Üniversitesi, 2022.

ne yaptığımı senelerdir takip eden dostlarımla yaptığım işlere destek vermeleri, yanımda olmaları, benim de onların yanımda olmalarını istememdir. Bu mesai arkadaşlarımla için de geçerlidir. İbrahim Şirin de öyledir. Öğrencilik yıllarımdan beri birbirimizin araştırma gündemlerine aşına arkadaşlar olarak Şirin'in hatırat literatürüne ne kadar hakim birisi olduğumu en iyi bilenlerdenim. Şüphesiz bu derlemedeki yazısı bunun en güzel delili. Burada kadın otobiyografik malzemesine odaklanıyor ve çok geniş bir literatürü önümüze koyuyor. Geç dönem ben-anlatılarını okumak bana şunu düşündürüyor hep: Bu otobiyografik metinler bir boşlukta mı doğdu? Atalarından tevarüs ettikleri kendilerini anlatma eylemlerinin bir devamı değil miydi bu metinler? Şirin'in makalesini böyle bir perspektifle okumanızı isteyeceğim. Makalede göreceğiniz isimlerin dedelerinin, ninelerinin de onlar gibi kendilik bilinçleri yüksekti, daha az kağıda ulaşım imkanı vardı; o dönemden kalanların bize ulaşma imkanı da daha azdır. Şirin, makalesinde “Kadınlar Kendinden Bahseden Metinler Neden Kaleme Almadı?” gibi önemli bir soru sormakta ancak soruya verdiği yanıtta da verili olarak bu tür metinlerin olmadığı kanaatine varmaktadır. Kadın anlatıları konusunda hatta yeniçağlara ait kadın anlatılarında bile bu kadar karamsar olunmamalıdır. Henüz başladığımız TÜBİTAK 1001 122K722 nolu envanter projemizde, araştırmacılarımızdan Elmin Aliyev, Tophân[e]'de Ağa Câmii Yenimahalle Çukurçeşme'de sâkin Çerkes Mehmed Şartlık Beg'in hâtunu Hafize Kadın isimli bir kadının 1805-1808 tarihli yedi adet rüya anlatısını içeren bir metni Topkapı Sarayı Müzesi Evrakı arasında tespit etmiştir.²³ Öyle anlaşılıyor ki, tıpkı erkek ben-anlatılarında olduğu gibi kadın ben-anlatıları da, gerçekçi bir tasnif/kataloglama çabası neticesinde olgunlaşacaktır. Şirin de bu başlık altında, derlememizdeki diğer makalelerin de kimilerinde göreceğiniz gibi Gündüz Vassaf'a da atıf yaparak kendinden bahsetmenin ayıp olduğu meselesini gündeme getirmektedir. Hakikaten Osmanlı dünyasında kendinden bahsetmek ayıp mıydı? Öyleyse fahriyelerde²⁴ karşımıza çıkan kendini öven tumturaklı cümlelerin sahipleri Osmanlı değiller miydi? Kendinden bahsetmenin ayıp olduğu algısı bir klişedir. Kişinin en sevdiği varlık kendisi ise kendini önemsememesi ve kendinden bahsetmek istememesi mümkün olmamalıdır. Bir metinde kişi hiç ben demeden sürekli kendini anlatabilir.

23 TS.MA.E 874/3. Elmin Aliyev, “Osmanlı Literatüründe Kadın Ben-Anlatılarına Katkı: Çerkes Mehmed Şartlık Beg'in Hâtunu Hafize Kadın'ın 1805-1808 Tarihli Rüya Anlatıları”, *Ceride: Ben-Anlatıları Araştırmaları Dergisi/Journal of Ego-Document Studies*, 1/1 (2023), s. 129-47.

24 Tübâ Işınso İsen, “Divan Şiirinde Fahriye” (yüksek lisans tezi), Bilkent Üniversitesi, 2002. Fahriye'nin ben-anlatısı olarak potansiyeline ilk dikkatimi çeken Güneş Işıksel olmuştur.

Göker İnan, Hasan Esîrî'nin (ö. 1144/1731-32'den sonra) *Mi'yarü'd-Düvel ve Misbâru'l-Milel* adlı eserinin esaret anıları kısmına odaklanıyor. 1687-1689 arasını kapsayan Belgrad'da başlayan Avusturya topraklarında devam eden esaret anlatısı dışında da her türlü kişisel notlarını derliyor. İnan'ın katkısı, tam olarak bizim "parçalı (*fragmentary*) ben-anlatısı" dediğimiz kategoriye giriyor. Yani eserin kendisini müstakil bir ben-anlatısı olarak tarif etmek güç, *Mi'yarü'd-Düvel*, İnan'ın tasnifine göre bir tarih-coğrafya eseri; ancak hem içinde bloklar halinde ya da kısa ve dağınık notlar halinde ilginç bir esirlik deneyimi serpiştirilmiş hem de kendisinden bahsettiği diğer durumlarda, ölüm korkusu gibi son derece kişisel hallerini etkili bir dille ifade etmiştir. Bütün bunlar, 400 küsur varaklık eserin içinde belki de toplansa 10 varağı geçmeyebilir. Seyahatnamelerden buraya aldıklarımızın baskın bir şekilde kendilik anlatısı olduğunu söylemiştik. *Mi'yarü'd-Düvel*'de böyle bir durum yoktur. İnan'ın metni, ben-anlatısı olmayan bir metnin içinden ben-anlatısı kırıntılarının derlendiği bir çalışmaya örnek olarak bu özel sayıya katılmıştır. *Mi'yarü'd-Düvel* üstüne bir incelemeyi buraya dahil etmemiz kavramın kapsamını anlamsızca genişlettiğimiz şekilde algılanmamalı, içerisinde etkili kişisel anlatıma sahip hiçbir metne bigane kalmadığımızın bir kanıtı olarak alınmalıdır.

Derlemedeki makalelerin tümü Osmanlı kişilerine odaklanıyor. Ancak yukarıda da söylediğim gibi kimisi öğrencim, kimisi yakın çalışma arkadaşım olan meslektaşlarımla çalışmaları da benim çalışmalarıma zevkli bir biçimde eklenmiştir. Bundan da büyük haz duyuyorum. Bugün TÜBİTAK 1001 projemiz kapsamında 12 kişiyiz ancak geniş proje ekibimiz çevremizdeki diğer isimleri de kattığımızda çok daha büyüyor. Tuğba İsmailoğlu Kacı, yeniçağ tarihi anabilim dalında mesai arkadaşımız ve doktorasını Viyana'da Hammer üstüne yaptı.²⁵ Bir süredir de onun hatıratı üzerinde çalışıyor. Kacı'nın çalışmasından öğrendiğimize nazaran, Hammer, İstanbul'da 4 yıl yaşamış olmasına karşın kendisini Doğulu olarak hissettiğini ifade ediyor. Bu his, Osmanlı tarihini inceleme noktasında gösterdiği yoğun mesainin bir neticesi olmalıdır. Hammer, yaşadığı çağın en büyük şarkiyatçısı ve ülkemizde de geniş kamuoyunda en iyi tanınan şarkiyatçılardan. Osmanlı tarihi ciltleri, Türkçeye müteaddit defalar çevrilmiş ve gazetelerle kupon karşılığı verilecek kadar Türk kamuoyunda benimsenmiş bir metin. Ülkemiz kamuoyunda bu derece iyi tanınan bir figürün ben-anlatısını bu derlemeye kenz kabilinden kattığımız için mutluyum. Bu hatıratın Osmanlı ben-anlatıları kapsamında nereye oturabileceğini Kacı aşağıda şu cümleleriyle izah ediyor:

25 Kacı'nın Hammer üstüne kitabı için bkz. Tuğba İsmailoğlu Kacı, *Hammer: Doğulu'nun Kaşifi* (İstanbul: Kronik Kitap, 2021).

Hammer, Almanca olan hatıratını yazmaya “Bismillah” ile başlar ve “Elhamdulillah temme bi-inâyetillâh” diyerek tamamlar. Kendisini “ruhen bir Şarklı” olarak hissederek, Asya toprakları için “manevi anavatanım” diyen, gündelik rutinine kimi ibadetler de dahil olmak üzere Türk-İslam geleneğine ait ritüelleri ekleyerek hayatını bir Doğulu gibi yaşamaya çalışan Hammer’ın elinden çıkmış bu metin Osmanlı ben-anlatıları çalışmaları için ilgi çekici bir noktada durmaktadır.

Sonuç: Bireyselliğe Övgü

Yukarıda söylediğim gibi, bu derleme 2020 ve 2022’deki toplantılarımızın bir meyvesi olup derlemelerimiz sürecektir. Bu derlemenin kendisi, yazıların analitik kuvvetlerini bir yana bırakıyorum, Osmanlı literatüründe ben-anlatıları envanterinin oluşumuna güçlü bir katkıdır. Makalelerin her biri kurucu metinlerdir. Ya bize yepyeni eserleri tanıtmışlardır, ya bilinen eserleri ben-anlatısı perspektifinden incelemişlerdir, yahut bilinen eserleri tematik (mekan, şimdiki zaman döngüsü, çeviribilim) bir analize tabi tutmuşlardır. Bu seçki, bizden sonraki tarihçiler kuşağına üzerinde çalışabilecekleri bir malzeme bütünü yahut yeni bir perspektif sunabilir ve Osmanlı tarihinin insanlı yazımına, kısa ya da uzun vadede, bir katkı sağlayabilirse maksat hasıl olmuş olacaktır. En önemlisi de bu seçki, “Türkler yazmazlardı, sözlü kültüre mensup bir millettiler” ezberine dair bir şüphenin sadır olmasına kapı aralarsa büyük bir iş görmüş sayılabilir. Öte yandan, Türklerin tarihinin dünya milletleri içerisinde eşit mesabede değerlendirilmesi noktasında, otobiyografik janra/janrlara ait deliller sunabildiysek, bu da Türk tarih yazımının dünya tarih yazımı içerisindeki konumuna bir katkımız olarak alınmalıdır.

Bu satırların yazarı, Osmanlı-Türk ben-anlatılarını bireyi değil toplumsal gösteren bir yazma eylemi (*social practice/act*) olarak görmemekte; bu yüzden yalnız ve net biçimiyle “ego” demekten çekinmemekte, ben’in özgürlüğünü yansıtmayı salık vermektedir. Bireyi değil toplumsal gösteren bir yazma eylemi meselesinde atfım, Gabriele Jancke’nin Berlin grubunun çalışmalarını anlattığı yazılarından²⁶

26 Gabriele Jancke, “Selbstzeugnisse in transkultureller Perspektive”, <https://www.zeitenblicke.de/2002/02/jancke/> Erişim: 03.09.2023; aynı yazar, “Autobiographical Texts: Acting within a Network: Observations on Genre and Power Relations in the German-Speaking Regions from 1400 to 1620”, *Mapping the ‘I.’ Research on Self-Narratives in Germany and Switzerland*, ed. Claudia Ulbrich, Kaspar von Greyerz ve Lorenz Heiligensetzer (Leiden: Brill, 2015), s. 118-65. Aynı kitapta Claudia Ulbrich ile beraber kaleme aldıkları şu yazıya da bkz. “From the Individual to the Person: Challenging Autobiography Theory”, s. 15-33. Ayrıca bkz. Gabriele Jancke, “Autobiography as Social Practice in Early Modern German-Speaking Areas: Historical, Methodological, and Theoretical Perspectives”, *Autobiographical Themes in Turkish Literature: Theoretical and Comparative Perspectives*, ed. Olcay Akyıldız, Halim Kara, Börte Sagaster (Würzburg: Ergon Verlag, 2007), s. 65-80; aynı yazar, “Persons, the ‘Autobiographical Person’

Gerçi Jancke, sırf Avrupa dışı toplumların değil Avrupa toplumlarının da (erken modern dönemler söz konusu olduğunda) otobiyografik yazımına, bireysellik çerçevesinde bakılmamasını, bunların bireyin yükselişi ile koşut anlaşılması gerektiğini ifade etmekte, bu metinlerin yazımını toplumsal ve kültürel bir eylem olarak görmeyi salık vermektedir. Genelde Berlin grubu, özelde de Jancke, bu alternatif çerçeve ile Avrupa merkezci tarihyazımının açmazlarını ve sınırlayıcılıklarını aşmayı hedeflemektedirler. Bu gündemle bir problemim olmasa da, şayet mesele Avrupa dışı toplumların ben-anlatılarının kıtlığı, ya da görece az sayıda bilinen metinde bireyi görememek gibi bir noktaya varıyorsa burada açmaz vardır. Toplumsal ve kültürel bir eylem olarak değil de düpedüz bireysel bir eylem olarak otobiyografik metne baksak da elimizde tatmin edici malzeme vardır demek istiyorum. Bireysellik ile otobiyografiyi bağdaştıran literatür, her neyi savunuyorsa, erken modern Avrupa metinleri ve genel olarak Batı dışı toplumlara ait metinleri denkleme dahil edebilmek için bir başka cömert kategoriye ihtiyaç bulunduğu ikna edici gelmektedir. Jancke'nin yayınlarında, bireysellik çerçevesinin dışında alternatif çerçeve (toplumsal, kültürel, ilişkisel) üretme çabasını makul bulmadığım gibi aynı zamanda keskin modern öncesi-modern ayırımını da makul bulmuyorum. Moderniteden bağımsız, insan unsuruna odaklanmak gerektiği kanısındayım. Modern öncesi metinlerde de kişiyi, kanlı ve canlı bütün varlığıyla, duygularıyla bulabildiğimizi düşünüyorum. Modern öncesi insanı, modern insandan apayrı bir varlık olarak sunmanın makul bir çerçeve olmadığı kanısındayım.

Osmanlı kişileri, hakir de dese fakir de dese, ben de dese, kendisini anlatmanın dayanılmaz hafifliğine kendilerini kaptırmışlardır. Osmanlılar kimi hallerde hakir, kimi hallerde fakir, kimi hallerde fakir-i pür taksir demiş olabilirler; kimi hallerde de umarsızca ben demeyi ihmal etmemişler; bundan çekinmemişlerdir. Ben de deseler, biz de deseler, ne dediklerine, kendilerini anlatırken hangi sığa başvurduklarına bakmaksızın, yazdıklarının içeriğiyle ilgilenmeyi yeğlemekte; yani kendinden bahsetme motivasyonuna odaklanmaktayız. Osmanlı fertlerinin kendilerinden bahsetmenin özgürlüğünü, ben demenin dayanılmaz hafifliğini yaşadıklarını bu seçkiadaki makaleler kanıtlamaktadır. İşte tam da bu nedenle İngilizce yazılarımda, “self-narrative,” “first-person narrative” değil “ego-document” demeyi yeğliyorum. Tıpkı Susan Karant-Nunn’un, Martin Luther’in evrakını tarif ederken “ego-document” varken daha iyi bir tabir bulamıyorum demesi gibi.²⁷

and Cultural Concepts of the Person: Early Modern Self-narratives from German-speaking Areas in a Transcultural Perspective”, *Medieval History Journal*, 18/2 (2015), s. 346-77.

27 Susan C. Karant-Nunn, *The Personal Luther: Essays on the Reformer from a Cultural History Perspective* (Leiden: Brill, 2018), s. 1.

Introduction

The Lowly and the Poor, I and We: The Unbearable Lightness of Expressing Oneself in Ottoman-Turkish Society

*Selim Karahasanoğlu**

This special issue, arising from events hosted at Istanbul Medeniyet University in 2020 and 2022, along with my foreword and introduction, comprises a total of fifteen articles. Among these, six were initially presented during the 2020 event, while an additional six originated from the 2022 gathering. Notably, three articles authored by Aliyev, Çörekçi, and Tuncer were not initially presented at our events; however, it was deemed appropriate to include them in this compilation. Of the fifteen articles featured, eleven were originally written in Turkish, while four were composed in English. It is important to note that we did not undertake any language intervention, meaning we refrained from translating English articles into Turkish in spite of the publication's location in Turkey. This decision aligns with the international profile of *The Journal of Ottoman Studies* and is consistent with the publication's historical pattern. However, in line with the bilingual nature of our publication, I have written my introductions in both languages. This approach ensures that our colleagues who do not read Turkish can fully benefit from the content selection.

In this collection, I have assembled articles written by a diverse group of writers with backgrounds in theology, literature, linguistics, and history. This diversity not only affords us the opportunity to assess various types of texts but also enriches our ability to evaluate them beyond a historical perspective. While curating this selection, meticulous attention was paid to include texts authored by individuals from different regions of the Ottoman Empire, encompassing Anatolian and European lands, as well as the Arab provinces. In terms of historical periods, my selection spans from the early to the late phases of the Ottoman Empire. For exam-

* İstanbul Medeniyet University.

ple, I have included texts from the 16th century as well as texts from the 19th and 20th centuries. The 16th century occupies a significant place, with four examples from this era. Additionally, I feature three texts from the 17th century, including a fragmentary ego-document by Hasan Esîrî. There are two examples from the 18th century and three from the 19th century, including one by Joseph von Hammer-Purgstall, an Austrian who embraced an Eastern identity!

Furthermore, I have added two examples from the transitional period between the late 19th and early 20th centuries. It is essential to clarify that not every article centers on a single text; some present collections of various texts. However, it is noteworthy that articles focusing on the later periods are relatively scarce. This stems from our team's primary focus on the early modern period. Our ongoing TÜBİTAK¹-supported project, titled "Ottoman Ego-Documents," delves primarily into the years 1500-1800. While I acknowledge continuity in the culture of writing, I assert that our primary contribution lies in concentrating on the early modern era. This is due to the abundance of autobiographical texts from the post-Tanzimat period. Nevertheless, I do not neglect to include intriguing documents or manuscripts from our close-knit working team. This not only enables us to demonstrate the extensive period of the Ottoman Empire but also illustrates the enduring nature of the writing culture. In addition, I have taken care to include examples that push the boundaries of ego-document. I have made it a point to select authors representing both senior academics and those newly entering this field who have contributed to this special issue.

I have previously expressed in various articles² what I understand from the term "ego-document" which may possibly have attracted the arrows of criticism. I have displayed not an inclusive attitude that freely stretches the boundaries, but a restrictive one that emphasizes direct self-expression. In doing so, my aim is both to encourage the discovery of autonomous ego-documents in our libraries and to avoid meaninglessly expanding the scope of the term. I do

1 The Scientific and Technological Research Council of Türkiye.

2 Selim Karahasanoğlu, "Ben-Anlatıları: Tarihsel Kaynak Olarak İmkanları, Sınırları/Ego-Documents: Potentials and Limitations as a Source for Historical Research", *Turkish History Education Journal*, 8/1 (2019), pp. 211-30; idem, "Ben-Anlatıları", *Tarih Bilimi ve Metodolojisi*, ed. Mehmet Yaşar Ertaş (İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), pp. 280-4; idem, "Ottoman Ego-Documents: State of the Art", *International Journal of Middle East Studies*, 53/2 (2021), pp. 301-8; idem, "Why Publish?", trans. Yasemin Tuğyan, *Ceride: Ben-Anlatıları Araştırmaları Dergisi/Journal of Ego-Document Studies*, 1/1 (2023), pp. 24-44.

not wish to turn the inventory, which we have worked hard to establish, into a sack into which the work of people who express themselves either indirectly or partially will be carelessly thrown. In this context, I emphasized that some genres, such as, for example, the travelogue genre, should not be considered an ego-document. I believed that explaining one's inner self should be highlighted as a criterion, rather than talking about the cities one has seen. However, in this special issue, you will also see articles focusing on works that could, at first glance, be defined as travelogues (Fazlıoğlu, Koçyiğit). This should not be seen as a contradiction. When you read these articles, you will immediately realize that these travelogues, rather than describing cities in detail as standard examples of the genre do, have been turned into a genre in which people who set out to describe cities spend time in explaining their feelings about them. I remain determined not to consider the travelogue as an ego-document; however, this compilation tries not to exclude travelers' accounts which are in the style of memoirs-diaries-autobiographies; I try to allow for some degree of crossover between genres.

One of our team's biggest problems has been how to differentiate between various styles of ego-documents. Finally, we decided to create three categories: autonomous, partial, and fragmental. Under the autonomous category, we defined texts where the ego is the focus from the beginning to the end of the work. In the partial category, we included manuscripts belonging to any genre where the ego-focus occurs as a block, with or without a heading. In the fragmental category, we included texts where, even if the primary motivation of the work is not self-narration, self-narration occurs in a fragmentary form.³ For us, the essential text is the autonomous ego-document. Both our project and our general research work are based on this. However, the self-narrative elements in the text that Göker İnan presented at the workshop and which is discussed here should not be ignored in the context of fragmental ego-documents. In this context, I have incorporated one instance of a fragmentary ego-document into this compilation. Within the fragmentary ego-document, the author's focus is not primarily centered on oneself. We classify a piece as fragmental when, amid a sizable work, self-narration is contained within one or multiple smaller sections and does not carry substantial overarching significance within the narrative, implying that the majority of the text does not revolve around self-narration.

3 For this categorization, see Karahasanoğlu, "Why Publish?", pp. 39-44.

What Do the Articles in this Special Issue Say About Writing an Autobiographical Text not as a Public but as a Personal Act?

Ali Akyıldız is a historian who has gained prominence not only in the fields of bureaucratic and economic history in Turkey but also in the field of biography. I continuously sent him invitations to our second meeting. Those well-acquainted with his productivity in Turkish historiography, particularly within the context of the modern era, are probably aware that Akyıldız tends to eschew delivering lectures, considering his primary contribution to the subject being through the publication of his works. I am pleased that my numerous efforts to invite him bore fruit. This eminent historian, known for the originality of every piece he pens, made a highly significant contribution to this selection and, in a broader sense, to the interaction between biography and autobiography. Akyıldız's contribution spanned the period from Ali Şir Nevâî (d. 1501) to Hüseyin Vassâf (d. 1929) and İbnülemin Mahmud Kemal (d. 1957), demonstrating that the well-established tradition of Ottoman biography drew material from autobiographical data in producing biographies of contemporaries. In essence, he demonstrated that biographical works can be interpreted as being also autobiographical. Biographers, in some instances, requested the curriculum vitae of the individuals they were writing about, and the resulting autobiographical data was presented in a manner that might or might not acknowledge the author of the autobiography. Akyıldız supported his argument with evidence drawn from ten works, spanning the ages from the 20th century back to Nevâî:

1. Sheikhuislam Arif Hikmet Bey (d. 1859), *Tezkiretü's-Şu'arâ*
2. Müstakimzade Süleyman Efendi (d. 1788), *Tuhfe-i Hattâtîn*
3. Suyolcuzade Mehmed Necib Efendi (d. 1758), *Devhatü'l-Küttâb*
4. Enfi Hasan Hulûs Halvetî (d. 1724), *Tezkiretü'l-Müteahhirîn*
5. Salim Efendi (d. 1743), *Tezkiretü's-Şu'arâ*
6. Ahdî (d. 1593-94), *Gülşen-i Şu'arâ*
7. Kınalızade Hasan Çelebi (d. 1604), *Tezkiretü's-Şu'arâ*
8. Âşık Çelebi (d. 1572), *Meşâirü's-Şu'arâ*
9. Latîfî (d. 1582), *Tezkiretü's-Şu'arâ*
10. Sehî Bey (d. 1548), *Heşt-Bihişt*

Akyıldız reinforced this argument in his article and also, by subtly emphasizing biographers who implicitly authored their autobiographies, he made a valuable addition to the collection of Ottoman ego-documents. Consequently, the

robustness of the Ottoman tradition in biographical writing which relied on autobiographical sources, serves as a testament to the vitality of the autobiography tradition itself.

Nabil Al-Tikriti is a name familiar to us, primarily for his doctoral dissertation on Prince Korkud (d. 1513), one of Bayezid II's sons.⁴ Upon receiving Al-Tikriti's initial article, I noticed that he had adopted a broad definition of ego-document, extending its scope beyond sources like autobiographies, diaries, and memoirs, to encompass within this category any text that included self-referential discussion. This approach differed significantly from what I had initially proposed. After reviewing the initial version of Al-Tikriti's article, I suggested that he restructure it, placing a specific focus on two particular works. He graciously accepted my suggestion and embarked on a comprehensive revision of the article. Al-Tikriti now specifically concentrates on two valuable autobiographical texts from this early period: Prince Korkud, *Da'wat al-nafs al-ṭāliha ilā al-a'māl al-ṣāliha, bi al-ayāt al-zāhira wa al-bayyināt al-bāhira*⁵ and *Wasilat al-aḥbāb bi i'jāz talif walad ḥarrakahu al-shawq li arḍ al-ḥijāz*.⁶ The latter, in particular, is of significant relevance to our topic. I consider it of great value to examine works dating back to the early periods of Ottoman history, such as the era of Bayezid II. Furthermore, I emphasize the importance of these texts in being associated with a member of the royal dynasty.

Above, I discussed writers who initially embarked on the path of describing cities but ultimately found themselves narrating their own stories. Şükran Fazlıoğlu describes an exceptional example of such a text in the work of Damascus scholar-poet Bedreddin Gazzî (d. 1577), titled *Metali'ül-Bedriyye fi Menâzil'r-Rûmiyye*.⁷ Şükran Fazlıoğlu included this work in her presentation at the work-

4 Nabil Sırrı Al-Tikriti, "Prince Korkud (ca. 1468–1513) and the Articulation of Early 16th Century Ottoman Religious Identity" (doctoral dissertation), The University of Chicago, 2004.

5 Aya Sofya 1763.

6 Aya Sofya 3529.

7 A partial (parts concerning Anatolia) Turkish translation of Gazzî's copy registered in Köprülü Mehmet Pasha Library, Nr. 1390, was prepared in 1935 by Ekrem Kâmil as a graduation thesis at Istanbul University's History Department with the title "Gazzî Mekkî (H. 10/16. Asırda Yurdumuzu Dolaşan Arap Seyyahı)" [Gazzî Mekkî Arab traveler who traveled around our country in the 10th/16th century]. It was published in thesis format: *Tarih Semineri Dergisi/ Travaux du seminaire d'Histoire*, 1/2 (Metinler ve vesikalar) (1937), pp. 4-90. Compare Mustafa Sabri Küçükşacı, "XVI. Yüzyıl İstanbul'una İki Arap Seyyahın

shop along with several other works, and chose to examine it separately in the article she prepared for this special issue. Unlike typical travelogues that describe cities, this work does not contain only insensitive autobiographical details about the author himself but even expresses his profound emotions. In fact, the motivation behind writing this travelogue is highly personal, stemming from the death of his father and the resulting trauma it inflicted on his soul. This event marked the loss of the most significant protector in his life and caused him to feel that Damascus had become too confining for him. According to Fazlıoğlu, after Gazzî's father's passing, "the dogs of the garbage began to test the strength of the lions". In other words, when Gazzî lost his cherished patron, he found himself alone and vulnerable in his struggle for survival amidst the hustle and bustle of human interaction in Damascus. Gazzî's father features prominently in his text, from the poems written for his father by the scholars he interacted with, to the relationship between his family and Grand Vizier Ayas Pasha (d. 1539). Based on Fazlıoğlu's research, *Metali' u'l-Bedriyye* not only provides insight into Gazzî's emotions but also paints a detailed picture of his scholarly identity. This includes the individuals whose permission he sought, the books he carried on his travels, the academic gatherings he attended in the cities he visited, and his perspective on the discussions held there. Furthermore, it becomes evident that Gazzî shares information about his own works within his text. Fazlıoğlu's analysis reveals that the autobiographical material in Gazzî's text is not limited to just a few lines or pages; it profoundly permeates the work. Gazzî was a guest in Istanbul at the home of Abdürrahîm el-Abbâsî (d. 1556) for a while. The poems that el-Abbâsî wrote for Gazzî's father, along with the section Gazzî dedicated to his own poetry and poetic duels, exceed 60 pages. Gazzî's text contains such introspective data that it enables Fazlıoğlu to present a comprehensive analysis of the author's personality in the concluding paragraph of her article.

Bakış", <https://istanbultarihi.ist/265-xvi-yuzyil-istanbuluna-iki-arap-seyyahin-bakisi>. Access date: 14.06.2023. See also Ralf Elger, "Erken Modern (XVI-XVIII. Yüzyıllar) Müslüman Arap Edebiyatında İstanbul", <https://istanbultarihi.ist/264-erken-modern-xvi-xviii-yuzyillar-musluman-arap-edebiyatinda-istanbul>. Access date: 14.06.2023.

For the reference information to this graduation thesis, see Abdülkadir Özcan, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Tezleri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1984), p. 79.

Çollak&Akpınar say that Ekrem Kâmil's translation contains many deficiencies and errors: Fatih Çollak, Cemil Akpınar, "Gazzî, Bedreddin", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 1996, XIII, pp. 537-539.

In this compilation, you will encounter a thorough investigation by the Latin language expert Ekin Öyken. This analysis, approached from the standpoint of philology and translation studies, delves into the conversion narrative, *Tesviyetü't-Teveccüh*, of Murad b. Abdullah (Balázs Somlyai/deceased after 1585). He was taken captive during the Battle of Mohács (1526) between the Ottomans and the Hungarians, brought to Ottoman territories, and although initially hesitant to embrace Islam outright, he later expressed a wish to adhere to the Islamic faith until his passing, having eventually acquired knowledge about it. It is worth noting that this work had been previously introduced and scrutinized by fellow historians.⁸ However, Öyken approaches this text from a novel perspective. This text represents an exceptional example of an ego-document, originating in Turkish and subsequently translated into Latin. It is noteworthy that the author initiated the writing process with the intention of producing a translation. Öyken adeptly narrates the life journey of this significant writer, for whom we possess limited biographical information, encompassing his experiences from the onset of captivity to his role as a translator in a dervish lodge. Importantly, Öyken takes into account certain subtle nuances and clues discernible only in the Latin translation. In this context, Öyken's principal aim is to delve into the realm of translation. A comprehension of the intricacies of the translation process constitutes an indelible and invaluable contribution to the overall analysis of the content encapsulated within this pivotal ego-document. Öyken's scholarly inquiry also prompts a broader examination of the intricate relationship between translation, history and historiography.

Yet another 16th-century exemplar within this category is the "Sergüzeştname" by Habibullah ibn Mahmud, making its debut in this compilation through the introduction provided by Semra Çörekçi. Ego-documents are commonly perceived as personal, sometimes secret, texts; however, the concept of composing an ego-document with the intent of presenting it to an individual or a government official is inherently intriguing. According to Çörekçi, the mere fact that this text was written for presentation to Lala Mustafa Pasha (d. 1580), a formidable figure of the era, underlines the possibility of authoring an autobiography for the purpose of obtaining recognition and support. Building on this premise, Çörekçi asserts that ego-documents were not confined to private consumption within the narrow confines of an author's circle or family, but rather, in Ottoman society, works in which individuals

8 Tijana Krstić, "Illuminated by the Light of Islam and the Glory of the Ottoman Sultana: Self-Narratives of Conversion to Islam in the Age of Confessionalization", *Comparative Studies in Society and History*, 51/1 (2009), pp. 35-63.

recounted their own experiences received attention, appreciation, and readership. In her study, Çörekçi scrutinized both the form and content of the work, offering a transcription of the text for the benefit of subsequent researchers. Discovered in the İbnülemin Collection of Istanbul University Rare Manuscripts Library, where various other intriguing ego-documents are also preserved, this work can be characterized as a dream narrative. Habibullah's life can be described as being profoundly intertwined with his dreams as a guide to his experiences. In his dreams he foresees the places he is destined to visit, and remarkably, these places manifest themselves exactly as he envisioned them, even to the architectural details of Istanbul itself!

An exemplary work from the 17th century has been penned by Elmin Aliyev, a scholar associated with our TÜBİTAK project. His article concentrates on an autobiographical treatise attributed to Kadızâde Mehmed Efendi (d. 1635), a prominent figure in the Kadızâdeli-Sivâsî conflict in the Ottoman Empire during the 17th century. Researchers have not delved deeply into this treatise, of which only a single manuscript copy, known as the *Risâle-i Müdâfa'a*, exists. This unique copy is preserved in the Ankara National Library (06 Mil Yz A 2688, folios 62^b-64^a). In his doctoral study, Ali Durmuş introduced this treatise for the first time and explored it in a special article. He painstakingly included the Arabic typesetting and Turkish translation of the work, thereby shedding light on a piece of historical significance that had remained relatively unexamined until then.⁹ On the other hand, within the article, Aliyev meticulously created more precise versions of the Arabic text and its Turkish translation through a comparison between the newfound copies uncovered in the Kastamonu manuscript collection and in the library of the Presidency of Religious Affairs, in contrast to the previously known copy. This task was undertaken as part of our research project. In addition to providing comprehensive descriptions of these copies, Aliyev conducted a probing inquiry regarding the authorship of this work attributed to Kadızâde Mehmet Efendi, drawing upon both the copy's characteristics and biographical-bibliographic sources. Simultaneously, he sought to find meaningful answers to several inquiries. These included questions as to whether Kadızâde Mehmed had authored such a work, and if so, whether he personally penned it or whether his students recorded it during his lectures. The study also considered the question of why the author, typically inclined toward Turkish in his short public treatises, chose to compose his autobiography in Arabic.

9 Ali Durmuş, "Kadızâde Mehmed Efendi'nin Bilinmeyen Risalesi Risâle-i Müdâfa'a Işığında Hayatı ve İlmi Kişiliği -Tercüme Tahkik ve Değerlendirme", *Tokat İlmîyat Dergisi*, 8/1 (2020), pp. 321-50.

Aliyev's examination extended beyond the explicit details in meticulously analyzing implicit themes he discovered within the framework of his ego-document. To be more precise, the author provides clear insights taken from examining details regarding his family, education, the books he read, his mentors, his affiliation with Sufism, his spiritual guides, and similar subjects.

Given that we are currently in the phase of compiling an inventory of ego-documents, our work may adopt a descriptive style, often serving as introductions to new works. This pattern mirrors the evolution of the field on a global scale, where research groups initially unveil their inventories before proceeding to engage in thematic studies that envisage ego-documents as primary sources. However, it is essential to recognize that our approach need not strictly adhere to this line of definition. It is expected that thematic analyses of well-known texts will also be pursued. One such text is Seyyid Hasan's *Sohbetname*, which was initially brought to our attention through the extensive studies done by Şehsuvaroğlu, Gökyay, and Kafadar.¹⁰ After being recently transcribed in two parts at Marmara University¹¹ and then examined in three thematic studies by the new generation of researchers,¹² the text has become the center of ego-document studies. I include in the compilation an article by the Fatma Deniz, the author of one of these last three thematic studies in which she subjected the diary to spatial analysis. Although Deniz sets out with this concern for Seyyid Hasan's relationship with space, she makes very valuable comments on what motivated Seyyid Hasan to write the diary: the crisis/turbulent environment of the 17th century, the devastation caused by the plague epidemic, the deaths in his family were the events that pushed Seyyid

10 Haluk Şehsuvaroğlu, "17. Asırda Bir İstanbullunun Notları", *Cumhuriyet*, July 6, 1956, p. 2; idem, "17. Asırda İstanbul", *Cumhuriyet*, July 13, 1956, p. 2; Orhan Şaik Gökyay, "Sohbetname", *Tarih ve Toplum*, 14 (1985), pp. 56–64; Cemal Kafadar, "Self and Others: The Diary of a Dervish in Seventeenth Century Istanbul and First-Person Narratives in Ottoman Literature", *Studia Islamica*, 69 (1989), pp. 121–50.

11 Aykut Can, "Seyyid Hasan, Sohbetnâme, I. cilt, (1071-1072/1660-1661), (İnceleme-Metin)" (master's thesis), Marmara University, 2015; Ayşe Akkılık, "Seyyid Hasan'ın Günlüğü, II. cilt (H.1073-1075/m.1662-1664), (İnceleme-Metin)" (master's thesis), Marmara University, 2019.

12 Fatma Deniz, "The Use of Space by Sufis in Seventeenth-Century Istanbul in Light of Seyyid Hasan's Diary, The Sohbetnâme" (master's thesis), Central European University, 2018; Gülşen Yakar, "Individual and Community, Public and Private: The Case of a 17th-century Istanbulite Dervish and His Diary" (master's thesis), Middle East Technical University, 2019; Tunahan Durmaz, "Family, Companions, and Death: Seyyid Hasan Nürî Effendi's Microcosm (1661-1665)" (master's thesis), Sabancı University, 2019.

Hasan to seek refuge in his diary. Deniz also looked at how the text was received in the period, what name his great-grandson gave it, and the name the author gave to the text. Even though the author and his great-grandson call the work a yearbook and Karatay classified the work under the title “memoirs and court diaries” in the Topkapı Palace Museum Library catalogue,¹³ Deniz continued to call it a diary, in harmony with the existing literature. In my opinion, *salname* (yearbook) cannot be considered to be what we understand as a diary today. Standard Ottoman yearbooks are not personal texts like the *Sohbetname*. Although Deniz does not extend this discussion as her focus is on spatial analysis, I believe this is an important point. In this context, immediacy is an important criterion of a diary. When you examine records in terms of their immediacy, consider the *Sohbetname*. Deniz has an interesting observation: Seyyid Hasan is a person with a wandering spirit who rarely visits his own home. She notes that Seyyid Hasan took a nap at the table wherever he ate. Deniz does not speculate on this issue, but the fact that Seyyid Hasan passed out after meals and craved sugary food (fruit) when he woke up, surely indicates an insulin problem!

During my doctoral studies, when I was researching the reign of Sultan Ahmed III (1703-1730), in the Ottoman archives I encountered a multitude of imperial decrees associated with this Sultan. The sheer volume and personal nature of these decrees intrigued me, prompting to ponder whether a similar abundance existed for other Sultans as well. Regrettably, my curiosity in this regard remains partly unsatisfied. Meanwhile, Şaduman Tuncer in her doctoral dissertation, undertook the task of writing a biography of Ahmed III, drawing upon these very decrees as valuable sources for her research.¹⁴ These decrees indubitably represent the Sultan’s own ego-documents. Written directly by the Sultan himself, they offer profound insights into his personal life and that of his family. Through these decrees, we gain an intimate understanding of Ahmed III in various roles-as a father, a father-in-law, and a husband. Unlike the impersonal nature of typical state documents, these edicts unveil genuine facets of Ottoman history and the individual experiences of the Sultans. Ahmed III’s decrees are so intimately personal that they even shed light on his protracted and agonizing battles with illness, for which the chief physician struggled to find a remedy or relief.¹⁵ Within

13 *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, vol. I, ed. Fehmi Edhem Karatay (İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi, 1961), p. 422.

14 Şaduman Tuncer, “Bir Padişaha Yakından Bakmak: Günlük Yaşam ve Yakın Çevre Özelinde Sultan III. Ahmed’in Hayatı” (doctoral dissertation), Istanbul University, 2022.

15 Recently, Erhan Afyoncu compiled decrees focusing solely on these diseases: *III. Ahmed’in*

these decrees, we glean insights into Ahmed III's deep yearning for his daughter, his vigilant monitoring of her well-being, his unwavering support for her desires, and his affection for his son-in-law, sometimes conveyed at length and at other times in concise passages.

In my English publications and presentations, I have consistently used the term “ego-document.” However, in the Turkish language, I have favored the word “anlatı” (narrative) over “belge” (document). These imperial decrees, indeed, constitute comprehensive ego-documents, representing self-documentation in its entirety. Given the nature of our subject, our primary source material predominantly comprises narrative sources, i.e. manuscripts. These imperial decrees, however, serve as an introduction to ego-documents presented in the form of documents. If we were to consider each line within these decrees as an ego-document, they alone would substantially augment our inventory by the hundreds. Through the theses I have supervised, I have learned that Sultan İbrahim's decrees can also be regarded as ego-documents, extending our understanding of this genre beyond Ahmed III's reign.¹⁶ Moreover, this pattern continues with the decrees of Sultan Abdülhamid I which exhibit similar characteristics.¹⁷

The special issue also includes a detailed article on Yazıcı Murtaza (d. 1773-74?). Our initial acquaintance with Yazıcı Murtaza occurred through Tuğba Kara's doctoral dissertation.¹⁸ In her research in the collections of the Ankara National Library, Kara unearthed this individual, who had traveled extensively across Anatolian Turkey and in other countries. Mehmet Yaşar Ertaş was responsible for introducing Murtaza's complete text to the scholarly community and conducting the initial examination of it.¹⁹ Given Ertaş's engagement with Murtaza's texts over an extended period, I consider his contribution to this special issue as his most

Hatt-ı Hümayûnlarında Sultan ve Sağlık (İstanbul: Yeditepe, 2023). For Afyoncu's compilations of other decrees of the Sultan, see *Sultan III. Ahmed'in Hatt-ı Hümayûnlarında Sultan ve Diplomasi* (İstanbul: Yeditepe, 2025); *III. Ahmed'in Hatt-ı Hümayûnları* (İstanbul: Yeditepe, 2023).

16 Burak Muhsin Akın, “Mirroring an Imperial Life: Sultan İbrahim Through His Decrees” (master's thesis), Istanbul Medeniyet University. Estimated completion date: 2025.

17 Fikret Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Padişah Portresi: Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)* (İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı, 2001).

18 Tuğba Kara, “III. Ahmed Devrinde İstanbul'da Sosyal ve Kültürel Hayat” (doctoral dissertation), Ondokuz Mayıs University, 2014.

19 Yazıcı Murtaza, *Arnavutluk'tan Basra'ya 18. Yüzyılda Kayserili Bir Katibin Seyahat Anıları*, ed. Mehmet Yaşar Ertaş (İstanbul: Kitabevi, 2020).

mature analysis. In fact, Ertaş's familiarity with Murtaza and his thorough understanding of the various phases of his life allowed him to conduct a comprehensive personality analysis using Murtaza's travelogue, majmua, and *Eş'ar*,²⁰ all of which he focused on in this special issue. He examined each couplet of Murtaza's poems in depth, revealing how they corresponded to different moments in his life. I believe that Ertaş has skillfully assessed the emotional state and self-perception reflected in Murtaza's writings. Ertaş's analysis of the emotional trauma Murtaza experienced upon returning to his village after his time away, where he could not achieve the financial success he aimed for, holds significant value. Though I personally do not view the travelogue genre as strictly ego-document, Ertaş convincingly explains in his article why we choose to include such texts in our meetings and why they are included in this compilation:

[Murtaza's] initial venture into writing, which took the form of prose, was a significant undertaking where he aimed to depict the places he had visited and observed, intending to present it in a manner that would resonate with a broad audience. Initially, he set out to systematically describe the cities. However, his project deviated from his initial plan; in the subsequent pages of the text, he broke away from the structured narrative and form. Instead of focusing solely on city descriptions, he emphasized events where he played a central role, acting as both a witness and a narrator.

Kabudlu Mustafa Vasfi (d. ca. 1834-1860) also left behind a work that lies between a traveler's account and an ego-document, akin to the one examined by Fazlıoğlu. Our initial introduction to Kabudlu was through Jan Schmidt, who in his publication referred to the text as an autobiography.²¹ Subsequently, Ömer

20 Mustafa Demir prepared this text for the first time as a thesis: "Sergüzeşt-i Âşık Yazıcı Murtazâ (İnceleme-Metin)" (master's thesis), Hitit University, 2020.

21 Jan Schmidt, "The Adventures of an Ottoman Horseman: the Autobiography of Kabudlu Mustafa Vasfi Efendi, 1800-1825", *The Joys of Philology: Studies in Ottoman Literature, History and Orientalism (1500-1923): vol. I: Poetry, Historiography, Biography and Autobiography* (Istanbul: The ISIS Press, 2002), pp. 165-286; idem, "'Mustafa Vasfi Efendi's 'Historiën'. De autobiografie van een Turkse huurling, 1801-1826", *Bronnen van kennis: wetenschap, kunst en cultuur in de collecties van de Leidse Universiteitsbibliotheek*, ed. Paul Hoftijzer, Kasper van Ommen, Geert Warnar, Jan Just Witkam (Leiden: Primavera Pers, 2006), pp. 157-65. Following Schmidt's work, an analysis was provided by Tolga Uğur Esmer: "The Precarious Intimacy of Honor in Late Ottoman Accounts of Para-militarism and Banditry," *European Journal of Turkish Studies: Social Sciences on Contemporary Turkey*, 18 (2014): (Hi)stories of Honor in Ottoman Societies, pp. 1-19.

Koçyiğit not only provided a well-executed transcription of the text but also acquainted us with individuals known only to Kabudlu.²² Koçyiğit examined the nature of Kabudlu's text and explored his motives for writing it. I incorporated Koçyiğit's book on Kabudlu, which was published by Harvard's NELC department, into my graduate seminar titled "Ottoman Ego-Documents". In the week his book was assigned, I had the privilege of inviting Koçyiğit as a guest lecturer. This allowed us to dig deeper into the prospects of categorizing the text as an ego-document. It was this interaction that paved the way for the article we are presenting here. One distinctive feature of this text is that it is illustrated, standing before us as a rare example of ego-documents with images. You will find excerpts of the most interesting visuals in Koçyiğit's article.

Number 40 is the final entry in the *Tezâkir*,²³ a series of memoirs authored by the renowned historian and jurist Ahmed Cevdet Pasha (d. 1895). In this compilation, I have included an article by Hilal Görgün that analyzes and assesses his *Tezkire*. In her review, Görgün not only examines what Ahmet Cevdet Pasha wrote but also highlights the subjects about which he remained silent. Within her review, Görgün takes care to contextualize *Tezâkir*, particularly the 40th *Tezkire*, in relation to Cevdet Pasha's other works and his overall historiography. From Görgün's reference to existing literature, we understand that, aside from his 40th *Tezkire*, Cevdet Pasha also wrote letters to his wife which can be regarded as genuine ego-documents.

Another noteworthy addition to later period texts is the Eyübzade memoir, which was introduced for the first time in 2019 in Emre Eken's thesis titled "Eyüboğlu: A Family History".²⁴ Eken's current article encapsulates the key arguments from his thesis concerning the memoirs of Mehmed Hamdi (1852-1936). This memoir holds significance as it belonged to the grandfather of three renowned siblings, Bedri Rahmi Eyüboğlu (d. 1975),²⁵ Sabahattin Eyüboğlu (d. 1973),²⁶ and Mualla Eyüboğlu-Anhegger (d. 2009),²⁷ who were highly influential figures in our country's cultural and artistic activities and remain popular today. This memoir is

22 Ömer Koçyiğit, *Kabudlu Mustafa Vasfı Efendi: Tevârih (Analysis-Text-Maps-Index-Facsimile)* (Cambridge: Harvard University, 2016).

23 For *Tezâkir*, see Yusuf Halaçoğlu, Mehmet Âkif Aydın, "Cevdet Paşa", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 1993, VII, pp. 443-450.

24 Emre Eken, "Eyüboğlu: Bir Aile Tarihi İncelemesi" (master's thesis), Istanbul Medeniyet University, 2019.

25 Painter, author, poet.

26 Author, translator.

27 One of the earliest Turkish architects.

also the earliest known lawyer's memoir. Following the completion of his thesis, Eken here presents his arguments in article format for the first time. To provide a comprehensive understanding of the memoirs, Eken delves into the memoir's content and explores the author's career extensively. Eken subjects the memoirs to a multifaceted analysis, covering Mehmed Hamdi's experiences in tax collection as a member of the Eyübzade family of Maçka (a district in the city of Trabzon) and the legal cases he was involved in. In his endeavor to comprehend the memoirs fully, Eken conducted fieldwork in Trabzon and identified gravestones. For comparative purposes, he also surveys the memoir together with the travel diary of another lawyer from the early Republican period, Süreyya Ağaoglu.²⁸

İbrahim Şirin focuses on texts from the very late period. As I mentioned earlier, my team and I primarily concentrate on early modern material. Nevertheless, comprehensive historical research necessitates looking at both preceding and succeeding eras. Ego-document research is no exception to this principle. This perspective is one of the reasons why you will find Şirin's article included in this selection. Another reason is the unwavering support I have received from the friends and colleagues who have followed my work over the years, stood by me, and whom I want to keep by my side. Şirin falls into this category. As friends who have been familiar with each other's research agendas since our student years, I am among those who can attest to Şirin's deep knowledge of memoir literature. His contribution to this compilation is undoubtedly a testament to his expertise. In this work, he focuses on women's autobiographical material and presents a diverse array of literature. Reading late ego-documents always prompts me to wonder: Did these autobiographical texts emerge in isolation? Were they not a continuation of the self-expression practices of their ancestors? I encourage you to approach Şirin's article from this perspective. The grandparents of the individuals featured in the article were also self-aware, but they had limited access to paper, and those records that have survived from that era are less accessible to us. In his article, under the sub-title "Why Didn't Women Write Texts About Themselves?" Şirin poses an important question. However, based on his response to the question, he concludes that such texts do not exist. One should not hold such a pessimistic view regarding the existence of women's narratives, even during early modern times. In our recently initiated TÜBİTAK Project, one of our research-

28 Hanife Karasu, "Süreyya Ağaoglu'nun 81 Günlük Amerika Seyahati: Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Kadın Avukatının 1946 Tarihli Ben-Anlatısı" (master's thesis), İstanbul Medeniyet University, 2022.

ers, Elmin Aliyev, uncovered a text dating from 1805-1808 among the documents of the Topkapı Palace Museum.²⁹ This text contains seven dream narratives by a woman residing in Tophane named Hafize Kadın, wife of Circassian Mehmed Beg. It appears that, just like male ego-documents, female ego-documents will come to light through a diligent classification and cataloguing effort. As you will see in some of the other articles in our compilation, Şirin, also invokes Gündüz Vassaf in raising the issue of whether it is shameful to talk about oneself. Was it genuinely considered disgraceful to discuss oneself in the Ottoman world? Were the Ottomans not responsible for the grandiose, self-praising sentences we encounter in *fahriyes*?³⁰ The notion that self-expression is shameful is a stereotype. It should be inconceivable for a person not to care about themselves or desire to discuss their own experiences, considering that self was their greatest concern. In a text, one can address oneself without necessarily using the pronoun “I”.

Göker İnan delves into the captivity memoirs section of Hasan Esîrî's (d. after 1144/1731-32) work titled *Mi'yarü'd-Düvel ve Misbâru'l-Milel*. He compiles various personal notes found within the narrative of a captivity that commenced in Belgrade and continued in Austrian territory, covering the period between 1687 and 1689. İnan's contribution aligns with the genre we label as “fragmentary ego-document.” In other words, to categorize the work itself as an autonomous ego-document would be challenging. According to İnan's classification, *Mi'yarü'd-Düvel* qualifies primarily as a history-geography work. However, it contains interesting episodes from his captivity either presented in blocks or as short, scattered notes. In instances where Hasan Esîrî discusses himself, he articulates highly personal feelings, such as his fear of death, in a compelling manner. If all these segments were consolidated into a single unit, it might not exceed 10 pages. I previously mentioned that our selection from travelogues contains heavy ego-documentation. This is not the case with *Mi'yarü'd-Düvel*. İnan's text is included in this special issue as an illustration of a study that compiles fragments of self-narrative from a text that does not inherently possess self-narrative qualities. The inclusion of a study on *Mi'yarü'd-Düvel* should not be interpreted as an arbitrary expan-

29 TS.MA.E 874/3. Elmin Aliyev, “Osmanlı Literatüründe Kadın Ben-Anlatılarına Katkı: Çerkes Mehmed Şartlık Beg'in Hâtonu Hafize Kadın'ın 1805-1808 Tarihli Rüya Anlatıları”, *Ceride: Ben-Anlatıları Araştırmaları Dergisi/Journal of Ego-Document Studies*, 1/1 (2023), pp. 129-47.

30 A word or poem spoken by someone to praise oneself. Tübâ Işınsu İsen, “Divan Şiirinde Fahriye” (master's thesis), Bilkent University, 2002. It was Güneş Işıksel who first drew my attention to *fahriyes*' potential as an ego-document.

sion of the concept's scope, but should be seen as evidence of our commitment to appreciating texts that incorporate effective personal expression in various forms.

All the articles in this collection focus on Ottoman individuals. However, as I mentioned earlier, the works of my colleagues, some of whom are my students and others close colleagues, have been mindfully integrated into my research. I greatly appreciate this collaborative effort. Currently, we have a team of twelve people within the framework of our TÜBİTAK project, but our extended project team becomes even larger when we consider the additional individuals involved. Tuğba İsmailoğlu Kacı, a colleague in our history department, conducted her doctoral research on Hammer in Vienna.³¹ She has dedicated herself to studying his memoirs for an extended period. From Kacı's work, we learn that in his writings, Hammer expresses a sense of being Eastern, even though he lived in Istanbul for only four years. This feeling likely emerged from his profound commitment to the study of Ottoman history. Hammer is regarded as the preeminent orientalist of his era and by the general public in our country as one of the most renowned among them. His volumes on Ottoman history have been translated into Turkish on numerous occasions and are a text so widely accepted by the Turkish public that they have been distributed via newspapers as part of promotional offers. I am delighted that we have included in this special issue the ego-document of such a prominent figure, who has made a significant impact on public opinion in our country. Kacı describes the place of Hammer's memoir within the context of Ottoman self-narratives with the following excerpt:

Hammer initiates his memoirs in German with "Bismillah" [In the name of God] and concludes them with "Elhamdulillâh temme bi-inâyetillâh" [The praise is to Allah, my work ends with the grace of Allah]. This text, authored by Hammer, who identified as "spiritually an Oriental," referred to the Asian lands as his "spiritual homeland," and endeavored to live his life in accordance with Eastern customs by incorporating rituals from the Turkish-Islamic tradition, including prayers, into his daily routine, occupies an intriguing position within the realm of Ottoman ego-documents.

Conclusion: Praise for Individuality

As mentioned earlier, this compilation is the result of our meetings in 2020 and 2022, and our efforts at further compilations will continue. In addition to

31 For Kacı's book on Hammer, see Tuğba İsmailoğlu Kacı, *Hammer: Doğu'nun Kaşifi* (İstanbul: Kronik Kitap, 2021).

the analytical strength of the articles, this collection makes a significant contribution to the development of an inventory of Ottoman ego-documents. Each of the articles serves as a foundational text, either introducing us to entirely new works, or examining well-known works from an ego-document perspective, or subjecting familiar works to thematic analyses, such as those related to space, the present time cycle, or translation studies. If this selection can provide a body of material or offer fresh perspectives for upcoming generations of historians to explore, and if it can contribute to a more comprehensive understanding of Ottoman history in the short or long term, then our objectives will have been realized. Above all, this collection will have accomplished a remarkable feat if it dispels any lingering doubts as to whether the Turks had a written as well as an oral culture. Furthermore, when evaluating the history of the Turks, our ability to provide evidence of the autobiographical genre on an equal footing with other nations worldwide will constitute our contribution to the status of Turkish historiography within the broader context of global historiography.

The author of these lines does not view Ottoman-Turkish autobiographical narratives as a form of writing that portrays the collective (social practice/act) rather than the individual; therefore, I do not hesitate to simply and clearly use the term ‘ego,’ advocating for reflecting the freedom of the self. Hence, the author does not hesitate to use the term “ego” in its straightforward and unambiguous form, advocating its expression of individual freedom. Regarding the concept of writing as a social rather than individual act, my reference is to Gabriele Jancke’s works, which exemplify the efforts of the Berlin group.³² Jancke argues that, not only in non-European societies but also in European societies (particularly during

32 Gabriele Jancke, “Selbstzeugnisse in transkultureller Perspektive”, <https://www.zeitenblicke.de/2002/02/jancke/> Access date: 03.09.2023; idem, “Autobiographical Texts: Acting within a Network: Observations on Genre and Power Relations in the German-Speaking regions from 1400 to 1620”, *Mapping the ‘I’: Research on Self-Narratives in Germany and Switzerland*, ed. Claudia Ulbrich, Kaspar von Greyerz and Lorenz Heiligensetzer (Leiden: Brill, 2015), pp. 118-65. See also this article she wrote with Claudia Ulbrich in the same book: “From the Individual to the Person: Challenging Autobiography Theory”, pp. 15-33. See also Gabriele Jancke, “Autobiography as Social Practice in Early Modern German-Speaking Areas: Historical, Methodological, and Theoretical Perspectives”, *Autobiographical Themes in Turkish Literature: Theoretical and Comparative Perspectives*, ed. Olcay Akyıldız, Halim Kara, Börte Sagaster (Würzburg: Ergon Verlag, 2007), pp. 65-80; idem, “Persons, the ‘Autobiographical Person’ and Cultural Concepts of the Person: Early Modern Self-Narratives from German-Speaking Areas in a Transcultural Perspective”, *Medieval History Journal*, 18/2 (2015), pp. 346-77.

the early modern period), autobiographical literature should not be interpreted through the lens of individuality. Instead, she suggests viewing the creation of these texts as an expression of social and cultural norms. Within this alternative framework the Berlin group, and Jancke in particular, aim to overcome the constraints and limitations of Eurocentric historiography.

While I respect this agenda, I believe that it has limits if it hinges on the scarcity of ego-documents in non-European societies or on the difficulty in identifying individuality in a relatively small number of known texts. I want to emphasize that we still possess ample material even if we regard autobiographical texts as primarily reflecting individual actions rather than those of a society or culture. Regardless of the literature that links individuality with autobiography, the argument that we need another broad category to encompass early modern European texts and texts from non-Western societies in the equation is not convincing. While Jancke's publications strive to establish an alternative framework (social, cultural, relational) outside the realm of individuality, I find the stark division between pre-modern and modern eras less reasonable. I believe it is crucial to focus on the human element, irrespective of the time period. I contend that in pre-modern texts we can encounter individuals with all their raw, vibrant emotions and experiences. To me it seems unreasonable to present pre-modern individuals as wholly distinct from those of the modern period.

Ottoman individuals, whether they describe themselves as despicable, impoverished, or simply as part of the collective society, grapple with the challenging act of self-expression. Out of necessity, in certain instances, they did not refrain from uttering the word "I" without hesitation. Regardless of the terms they employed to describe themselves, whether it was "I" or "we," or any other adjectives they selected, we should primarily be concerned with the subject of their writings. In essence, they were driven by the motivation to share their personal stories. The articles in this selection underscore the enjoyment Ottoman individuals gained from the freedom to speak about themselves in embracing the seemingly effortless act of saying "I." This is precisely why I favor the term "ego-document" over "self-narrative" and "first-person narrative" in my English writings. As exemplified in Susan Karant-Nunn's use of "ego-document" in characterizing Martin Luther's writings, a more suitable term has not yet been identified.³³

³³ Susan C. Karant-Nunn, *The Personal Luther: Essays on the Reformer from a Cultural History Perspective* (Leiden: Brill, 2018), p. 1.